

Naxçıvandan başlanan suverenlik marafonu

Müstəqil və suveren dövlətə sahib olmaq, milli-mənəvi dəyərlərə, həmrəylik, ədalət və qanunun aliliyi prinsiplərinə əsaslanan inkişaf etmiş cəmiyyət qurmaq Azərbaycan xalqının əsrlər boyu arzusu və ali məqsədi olmuşdur. Tarixin müxtəlif mərhələlərində üzləşdiyi çətinliklərə, məhrumiyyətlərə baxmayaraq, heç bir qüvvə xalqımızın müstəqil dövlətçilik əzmini və suverenlik istəyini sarsıda bilməyib. Bu baxımdan hələ 1918-ci ildə Şərqi ilk demokratik respublikası olan Azərbaycan Demokratik Respublikasının yaradılması xalqımızın çoxəsirlik ictimai-siyasi fikrindən irəliləyən milli oyanışa və dirçəlişə əsaslanmışdı.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti müstəqil və suveren dövlətə xas olan təsisatlar yaratmış, müstəqil daxili və xarici siyasət yeritmişdi. Ona görə də ADR 1920-ci ildə bir çox xarici dövlət tərəfindən tanınmış və onlarla diplomatik münasibətlər yaratmışdı. Bütün bunlara baxmayaraq Sovet Rusiyası 1920-ci ilin aprelinə beynəlxalq hüquq normalarını pozaraq suveren respublikamızın ərazisini işğal etdi.

(ardı 6-cı səhifədə)

Naxçıvandan başlanan suverenlik marafonu

(əvvəl 1-ci səhifədə)

Bununla əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev “Əl-Ərəbiyyə” telekanalına verdiyi müsahibədə demişdir: “1917-ci ildə Rusiya imperiyası süqut etdikdən sonra Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yaradıldı. Bu, 1918-ci ilin mayında qurulan, müsəlman dünyasında ilk demokratik respublika idi. Lakin o, yalnız 1920-ci ilin aprel ayınadək mövcud oldu - həmin vaxt Rusiyanın ordusu Azərbaycana daxil olaraq onu işğal etdi”.

Nəticədə, Xalq Cümhuriyyəti hökuməti nə Konstitusiyanın qəbuluna, nə də tam suverenliyin təmin edilməsinə nail ola bilmədi. Azərbaycan xalqı sonrakı dövrlərdə də müstəqil və suverenlik arzusu ilə yaşamış, öz azadlığı uğrunda əsasən gizli olaraq, bir çox hallarda açıq formada mübarizə aparmışdır. Məhz bu mübarizə əzmi XX əsrin 80-90-cı illərində özünü açıq formada göstərmişdir. 1991-ci il avqustun 30-da Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpa etmək haqqında Ali Sovetin növbədənəkar sessiyasında qəbul etdiyi məlum sənədin ərsəyə gəlməsi o qədər də asan olmamışdı. “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpa etmək haqqında Bəyannamə” adlı tarixi sənəddə Azərbaycan Respublikasının 1918-1920-ci illərdə mövcud olmuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisi olduğu vurğulanırdı.

Bununla yanaşı, parlament Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin konstitution əsaslarını yaratmaq üçün ayrıca qanunun – Konstitusiya Aktının hazırlanması barədə qərar qəbul etdi. Həmin il oktyabrın 18-də isə Ali Sovet “Azərbaycan Respublikasının Müstəqilliyi haqqında Konstitusiya Aktı”nı qəbul etdi. 1991-ci il dekabrın 25-də 70 ilə yaxın mövcud olmuş SSRİ tarix səhnəsindən silindi.

Ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində hərbi təcavüz ilə üzlənən ölkəmiz beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən tanınan ərazilərinin 20 faizinin işğal edilməsi ilə qarşı-qarşıya qaldı. Ərazilərimiz 30 ilə yaxın işğal altında qalsa da, hər zaman suveren Azərbaycan əraziləri olaraq tanınırdı.

1990-cı il iyulun 22-də xalqımızın dahi oğlu, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin Naxçıvana qayıdışı və buradan başlanan milli dirçəliş prosesinin bütün Azərbaycan siyasi mühitində aparıcı hadisəyə çevrilməsi, milli dövlətçiliyin bərpası istiqamətində qəti addımların atılması ilə müşayiət olunmağa başlamışdı. Çünki Heydər Əliyevi milli dövlətçiliyimizin taleyi çox ciddi narahat edirdi. O, artıq öz siyasi seçimini etmiş və Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda qətiyyətli mübarizəyə başlamışdı. Heydər Əliyev SSRİ-nin ən güclü vaxtında ittifaqdan çıxmaq hüququmuzu təsbit etmişdi.

Bakıda qaldırılmalı olan üçrəngli bayrağı, Ulu öndər cəsarət edib Naxçıvanda qaldırdı, muxtar respublikanın adından “sovet” və “sosialist” sözləri çıxarıldı,

yevin təşəbbüsü ilə başlanan müstəqillik uğrunda mübarizənin tərəfdarları sürətlə artırdı. Nəticədə, 1991-ci il dekabrın 29-da keçirilən ümumxalq referendumunda xalqımız müstəqillik haqqında Konstitusiya Aktını yekdilliklə dəstəklədi.

Ulu öndər Heydər Əliyevin Naxçıvanda yaşayıb siyasi fəaliyyət göstərdiyi 1990-1993-cü illərdə, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə sədrlik etdiyi dövrdə (1991-1993) həyata keçirdi tədbirlər, qəbul edilən qərarlar dövlət müstəqilliyi üçün çox mühüm əhəmiyyətə malik olmuşdur. Bu missiyanı yüksək qiymətləndirən Prezident İlham Əliyev demişdir: “1990-cı illərdə Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sessiyasında qəbul edilmiş tarixi qərarlar Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini şərtləndirirdi.

Məhz həmin sessiyada Azərbaycanın üçrəngli bayrağı dövlət bayrağı kimi qəbul edildi. O vaxt Azərbaycanda hələ Sovet Azərbaycanının bayrağı dalğalanırdı.

dəyişildi, daxili və xarici siyasətin bir çox istiqamətlərində əhəmiyyətli uğurlar qazanıldı. 1993-cü ilin ortalarından başlayaraq, Azərbaycan strateji seçimini müəyyənləşdirdi – müasir, dünyəvi, beynəlxalq birliyə inteqrasiya edən, demokratik əsaslara sadıq olan ölkə kimi inkişaf etməyə başladı. Milli və dövlət müstəqilliyinin qorunması istiqamətində uğurlu tədbirlər həyata keçirildi.

Hər bir dövlətin mövcudluğu konstitusiya prinsiplərinin varlığı ilə şərtləndirilir. Əsas qanun hər bir dövlətin normal, funksional fəaliyyət göstərməsi üçün vacib olan sənəddir. Çünki burada dövlətin quruluşu, idarəçilik sistemi, vətəndaş-dövlət münasibətləri, vətəndaşların hüquqları, azadlıqları, cəmiyyətin siyasi sisteminin quruluşu, idarə olunması, daxili və xarici siyasətinin əsas prinsipləri və s. əks olunur.

Azərbaycan Respublikasında dövlətin hüquqi əsaslarını, idarəetmə formasını və vətəndaşların hüquq və azadlıqlarını müəyyən edən əsas sənəd konstitusiyadır.

yaşadı. 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi bərpa edildi. Konstitusiya Aktı ilə ölkəmiz rəsmən müstəqil dövlət statusunu bərpa etsə də, suverenliyin əsas elementlərindən olan yeni Konstitusiyanın hazırlanması nəzərdə tutulsa da, həmin dövr-də hakimiyyətin suveren məfkurəyə sahib olmaması, müstəqilliyin ilk illərində ölkədə cərəyan edən mürəkkəb və ziddiyyətli proseslər, siyasi qeyri-sabitlik, eyni zamanda, təhdidlərin mövcud olması suverenliyin təmin edilməsini çətinləşdirdi.

Yalnız 1993-cü ildə yenidən hakimiyyətə qayıtmış qüdrətli və qətiyyətli dövlət xadimi Heydər Əliyevin böyük xilaskarlıq missiyası sayəsində ölkəmizdə cərəyan edən təhlükəli proseslərin qarşısı alındı. Cəmiyyətdə sabitlik bərpa olundu, dövlət quruculuğu üçün etibarlı zəmin yarandı. Hüquqi dövlət quruculuğuna başlayan Prezident Heydər Əliyevin bu istiqamətdə həyata keçirdiyi ilk tədbirlərdən biri yeni Konstitusiyanın hazırlanması oldu.

Bunun üçün Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 1995-ci il 2 iyun tarixli qərarına əsasən, yeni Konstitusiya layihəsini hazırlanmaq üçün Prezident Heydər Əliyevin sədrliyi ilə 33 nəfərdən ibarət Konstitusiya Komissiyası təşkil edildi. Komissiya Azərbaycan xalqının milli xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla, qabaqcıl demokratik ölkələrin təcrübəsi əsasında “Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası” layihəsini hazırladı və 1995-ci il oktyabrın 15-də ümumxalq müzakirəsinə çıxardı. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası – müstəqil Azərbaycan dövlətinin ilk Əsas Qanunu 1995-ci il noyabr ayının 12-də referendumla qəbul olundu. Referendumda 4 milyona yaxın seçici korpusunun 86 faizi iştirak etdi. Onların 94,8 faizi Konstitusiya layihəsini bəyəndiyini bildirdi.

Azərbaycan Respublikasının yeni Konstitusiyası preambula, 5 bölmə, 12 fəsil və 158 maddə və keçid müddəalarından ibarət idi.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyasının qəbul edilməsi müasir tariximizin ən mühüm hadisələrindən biridir və bu, Ulu öndərin Azərbaycan dövlətçiliyi qarşısında böyük xidmətlərindən sayılır. Müstəqil dövlətin Əsas Qanunu ən yeni tariximizə Heydər Əliyev Konstitusiyası kimi daxil oldu.

Bu Konstitusiya, ümumilikdə, ölkəmizin tarixində dördüncü Əsas Qanundur. Bu Konstitusiya müstəqil dövlət quruculuğu prosesini tənzimləyən, demokratik inkişafa təminat yaradan, siyasi, sosial, mədəni, iqtisadi sahələrdə əsaslı dəyişiklikləri özündə ehtiva edən, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsində hüquqi baza rolunu oynayan mükəmməl və mütləq qətiyyətli sənəddir. Keçmiş sovet konstitusiyalarından fərqli olaraq, müstəqil Azərbaycanın Əsas Qanunu insan və vətəndaş hüquqlarının, azadlıqlarının təmin olunmasını dövlətin ali məqsədi kimi bəyan etdi.

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsasları tarixdə ilk dəfə olaraq öz Konstitusiyası vasitəsilə müəyyənləşdirilmişdir. Yeni Konstitusiyaya əsasən, Azərbaycan dövləti demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar respublikadır. Dövlət hakimiyyəti demokratik əsaslarla təşkil edilir. O, üç sütun üzərində qurulub. Yeddinci maddədə deyilir ki, dövlət hakimiyyəti hakimiyyətlərin bölünməsi prinsipi əsasında təşkil edilir. Bu üçlük: Qanunverici hakimiyyətdən – Milli Məclisdən; İcra hakimiyyətindən – Prezident hakimiyyətindən; Məhkəmə hakimiyyətindən – Azərbaycan məhkəmələrindən ibarətdir.

Prezident Heydər Əliyev Konstitusiyasının qəbul edilməsi münasibətilə 24 noyabr 1995-ci ildə keçirilən tədbirdə demişdir: “Yeni qəbul olunan Konstitusiya Azərbaycanın müstəqilliyini, ərazi bütövlüyünü təmin edən Konstitusiyadır və əminəm ki, bu, daimi olacaqdır. Xalqımız bu Konstitusiyanın müddəalarından istifadə edərək, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini əbədi edəcəkdir.

Yeni Konstitusiya Azərbaycanda demokratik, hüquqi dövlətin qurulması, demokratik vətəndaş cəmiyyətinin yaranması üçün əsaslar yaratmış, bütün təminatları vermişdir. Bizim borcumuz bu təminatlardan, Konstitusiyanın bizə verdiyi qanuni əsaslardan səmərəli istifadə etmək və ölkəmizdə hüquqi, demokratik dövlət yaratmaq, vətəndaşların, insanların hüquqlarının qorunmasını təmin etməkdən ibarətdir”.

(ardı 7-ci səhifədə)

20 Yanvar hadisələrinə siyasi qiymət verildi. Dövlət müstəqilliyinin bərpasının təməllərini Ümummilli lider Heydər Əliyev Naxçıvanda yaratdı. Müstəqilliyin qorunması istiqamətində ən mühüm işlər məhz Naxçıvanda Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə başlandı. Milli inkişaf strategiyasının təməli bu diyarda qoyulmuşdur. Müstəqil Azərbaycanın xarici siyasət konsepsiyasının başlıca prinsipi və istiqamətləri Naxçıvanda Heydər Əliyev tərəfindən işlənib hazırlanmışdır.

Keçmiş iqtidarın Naxçıvanda gedən demokratik proseslərə göstərdiyi siyasi biganəliyə baxmayaraq, muxtar respublikada xilaskarlıq missiyasını özünə götürmüş Heydər Əliyev ətrafında sıx birləşən əhalinin iradəsinə söykənən Ali Məclis respublikanın müstəqilliyini möhkəmləndirmək yolunda məqsədyönlü fəaliyyətini davam etdirirdi. Bunlar isə o dövr hakimiyyətinin istəyinin əksinə olaraq Heydər Əliyevin bir lider kimi nüfuzunu daha da artırdı.

Ulu öndər o vaxt haqlı olaraq deyirdi: “Mən bir azərbaycanlı kimi, xalqımızın azadlığını istəyən vətəndaş kimi hesab edirəm ki, əgər Azərbaycanın rəhbərliş respublikada demokratik qüvvələrin müstəqillik uğrunda mübarizəyə başladığı bir vaxtda xalqın rəyinə hörmətlə yanaşsaydı və xalqla bir olsaydı, Azərbaycan öz müstəqilliyinə çoxdan nail olmuşdu”. Heydər Əli-

O vaxt Sovet İttifaqının dağılması haqqında heç kim düşünmürdü. O ağır, o çətin anlarda bu qətiyyətli qərarlar həm Naxçıvanı qorudu, həm də Azərbaycanın gələcək müstəqilliyini şərtləndirdi”.

Heydər Əliyev 1993-cü il iyunun 9-da xalqın təkidli tələbi ilə Bakıya döndü. Bu dönüş tarixin sosial sifəti idi. Bu dönüş xalqın istəyi ilə baş tutdu. O böyük şəxsiyyət gəlişi ilə Azərbaycanı qarşılaşdığı bir çox təhlükələri dəf etdi, insanların nigararçılığına son qoydu. Ölkənin həqiqi müstəqilliyinin tarixi bu dövrdən başlayır.

Həmin illərdə özünü Azərbaycan dövlətçiliyini dağıtmaq istəyənlərə tutan Ulu öndər Heydər Əliyev deyirdi: “Mən Azərbaycanın müstəqilliyini Azərbaycan xalqı üçün böyük nailiyyət hesab etmişəm və bu müstəqilliyin əldə olunmasına xidmət etmişəm. Bundan sonra ömrümün qalan hissəsini də Azərbaycanın müstəqilliyinin möhkəmlənməsinə, inkişaf etməsinə sərf edəcəyəm”.

Qüdrətli dövlət xadimi və təcrübəli, uzaqqörən lider olan Heydər Əliyev ölkədə yaranmış vəziyyəti dəqiq qiymətləndirərək, bütün Azərbaycan cəmiyyətini dövlətin mövcudluğu baxımından həyati əhəmiyyət daşıyan məsələlərin həll edilməsinə səfərbər etdi. Onun prezidentliyi dövründə ölkə həyatı kökündən

Konstitusiya qanunvericilik sisteminin əsası olub ən yüksək hüquqi qüvvəyə malikdir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya quruluşunun tarixi SSRİ dövrünə təsadüf edir. Azərbaycanın ilk Konstitusiyası 1921-ci il mayın 19-da, SSRİ Konstitusiyasına uyğunlaşdırılmış yeni redaksiyası isə 1925-ci il martın 14-də qəbul olunub. İttifaq dövründə, 1937-ci il martın 14-də qəbul olunmuş üçüncü, 1978-ci il aprelin 21-də qəbul edilmiş Əsas Qanun da əvvəlkilər kimi SSRİ Konstitusiyasına uyğunlaşdırılmışdı.

1921-ci, 1925-ci və 1937-ci illər konstitusiyalarında hakimiyyətin prinsipləri dəyişməz qalırdı. Keçid dövründə hakimiyyətin proletariata məxsusluğu təsbit edilir və bu, proletariat diktaturası kimi icra olunurdu. 1978-ci il Konstitusiyasında isə dövlətin ümumxalq dövlətinə çevrilməsi göstərilərdə, bu da gözəndən pərdə asmaq idi. Bununla belə, uzaqqörən siyasətçi Heydər Əliyevin təşəbbüsü və təkidi ilə Azərbaycan Respublikasında Azərbaycan dilinin dövlət dili olması Konstitusiyaya salındı. Bu böyük qələbə, xalqın mənəvi sərvəti olan ana dilinin qorunması tarixində xüsusi əhəmiyyətə malik idi.

Azərbaycan ərazi bütövlüyünü, suverenliyini qorumaq üçün həmişə ciddi sınaqlardan keçib. 1918-ci ildə yaradılan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti cəmi 23 ay

Naxçıvandan başlanan suverenlik marafonu

(əvvəli 6-cı səhifədə)

Konstitusiyanın qəbul edilməsinin milli dövlətçilik tarixində müstəsna əhəmiyyətini nəzərə alaraq, Prezident Heydər Əliyevin 1996-cı il noyabrın 1-də imzaladığı fərmana əsasən, hər il noyabrın 12-si ölkəmizdə Konstitusiya Günü kimi qeyd edilir.

Təcrübəli dövlət xadimi Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətinin ikinci dövründən bəhs edən Prezident İlham Əliyev demişdir ki, 1993-2003-cü illər ölkəmizdə sabitlik və inkişaf illəri kimi tarixdə qalacaqdır. Çünki məhz o illərdə həm dövlətçiliyin əsasları qoyuldu, Azərbaycan dövləti quruldu, 1995-ci ildə müstəqil dövlətin Konstitusiyası qəbul edildi, dövlətçiliyin ideoloji əsasları qoyuldu və bu gün də ölkəmizin əsas ideoloji şüarı Azərbaycançılıq məfkurəsidir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının preambulasında bəyan edilən niyyətlərdən biri dövlət müstəqilliyinin, suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün qorunmasıdır. Konstitusiyaya görə, Azərbaycan Respublikasının ərazisi vahiddir, toxunulmazdır və bölünməzdir. Ermənistan dövləti yarandığı 1918-ci ildən Azərbaycan ərazilərinə qarşı torpaq iddiaları ilə çıxış etmiş və ərazisini 10 min kvadrat kilometrdən 29,8 min kvadrat kilometrə qədər artırmışdır. Bu ölkənin millətçi rəhbərliyi özlərinə dövlət qurduqları Qərbi Azərbaycan ərazisindən soydaşlarımızı deportasiya etmiş, qaçqın-köçkün vəziyyətinə salmış və soyqırma məruz qoymuşdur.

Xəyanətkar mövqeyi və torpaq-ərazi iddiaları ilə çıxış edən məkrli qonşu 1988-1992-ci illərdə isə Azərbaycana qarşı hərbi təcavüz etmiş, torpaqlarımızın 20 faizini işğal etmişdir. Yaşayış məskənləri viran edilmiş, xalqımızın suveren və konstitusion hüquqları kobud şəkildə pozulmuşdur. Dünya ictimaiyyəti və beynəlxalq aləm Qarabağı Azərbaycan ərazisi kimi qəbul etsə də, ATƏT-in Minsk qrupu vasitəçilik missiyasını yerinə yetirməmiş, BMT qətnamələrinin yerinə yetirilməsinə cəhd göstərməmiş, ikili siyasət aparmışdır. Həmsədr dövlətlər erməni mövqeyini bir çox hallarda açıq-aşkar müdafiə etmiş, problemi uzatmaqla güman etmişlər ki, Azərbaycan xalqı, nəhayət, yorulub torpaqlarının geri qaytarılmasından əl çəkəcəkdir. Lakin xalqımızın və dövlətimizin yekdil fikri ondan ibarət idi ki, işğala son qoyulmalı, torpaqlarımız azad olunmalıdır.

Prezident İlham Əliyev ilk çıxışlarının birində bəyan etmişdi ki, “Azərbaycan heç vaxt bu vəziyyətlə, torpaqlarının işğal altında qalması ilə barışmayacaqdır. Hamı bilməlidir ki, sülh tərəfdarı olmağımıza baxmayaraq, müharibənin yenidən başlanmasını və bu məsələnin sülh yolu ilə həllini istəməyimizə baxmayaraq, bizim səbrimiz də tükənməz deyildir. Azərbaycan öz doğma torpaqlarını nəyin bahasına olursa-olsun, azad edəcəkdir”.

Ümummillî lider Heydər Əliyev və onun siyasi davamçısı, dünya liderləri arasında yüksək nüfuzu ilə seçilən İlham Əliyevin qəti mövqeləri və apardıqları dəyişikliklər Ermənistanın işğalçılıq siyasətinə son qoymağa yönəlmiş, ölkəmizin iqtisadi potensialını artırmış, hərbi gücümüzü qüvvətləndirmişdir.

Prezident seçilmiş İlham Əliyevin çoxşaxəli və uğurlu fəaliyyətinin əsasında duran əsas məqsəd işğalda olan torpaqlarımızın geri qaytarılması idi. Bunun üçün Azərbaycan Prezidenti tərəfindən dövlətin fəaliyyətinin bütün sahələri qələbə naminə səfərbər edilmişdir. Güclü iqtisadiyyatın yaradılması, qüdrətli ordunun qurulması, milli maraqlar əsasında aparılan xarici siyasət, dövlətin və cəmiyyətin həxtəlif sahələrində həyata keçirilən islahatların başlıca hədəfi məhz düşmən üzərində zəfərə, tarixi ədalətin və suverenliyin bərpası amallarına xidmət edirdi.

Ermənistanın təxribatlarına cavab olaraq 2020-ci il sentyabrın 27-də başlanan Vətən müharibəsinin böyük Zəfərlə başa çatması nəticəsində Azərbaycan ərazilərinin otuz ilə yaxın davam edən işğalına son qoyuldu. Ali Baş Komandanın rəhbərliyi, Azərbaycan xalqının, dövlətinin və ordusunun dəmir yumruğa çevrilmiş birliyi nəticəsində Ermənistanın işğalçı ordusu məhv edildi. Düşmənin canlı qüvvəsinə və texniki təchizatına ağır zərbə vuruldu, işğalçıya və onun himayədarlarına layiq olduqları yer göstərildi. Üçtərəfli Bəyanat imzalandı, həmin bəyanatla Ermənistan öz üzərinə bir sıra öhdəliklər götürmüş oldu.

Lakin Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi üzərinə götürdüyü öhdəliklərdən bir qismini yerinə yetirmədi. Keçmiş Dağlıq Qarabağ ərazisində qalmış erməni hərbi qüvvələrinin tərkisilahl və ləğv edilməsini həyata keçirmədi. Bununla bərabər onlar həm də Qarabağın dağlıq hissəsində mövcud olan təbii sərvətləri talan edib Ermənistanla daşıyır, ərazilərə silah-sursat göndərirdi. Bu işlərdə onlara Rusiyanın burada olan sülhməramlı qüvvələri və Qırmızı Xaçın Ermənistandakı nümayəndəliyi kömək göstərirdi.

Bu cinayətin qarşısını almaq üçün 2023-cü il aprel ayının 23-də Azərbaycanla Ermənistanı quru yolla birləşdirən Laçın yolu üzərində dövlət sərhəd-nəzarət postu qoyuldu. Bununla Azərbaycanın bütün sərhəd xətti nəzarətə alındı və Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü təmin etdi. Qarabağ Zəfərinin davamı olaraq 2023-cü il sentyabrın 19-20-də cəmi bir gün ərzində ordumuzun apardığı lokal xarakterli antiterror tədbirləri nəticəsində ölkəmiz həm ərazi bütövlüyünü, həm də suverenliyini tam bərpa etdi.

Dövlətin suverenliyi və ərazi bütövlüyü hər bir dövlətin ayrılmaz atributları hesab edilir. Suverenlik hər şeydən əvvəl, dövlətin müstəqilliyini səciyyələndirən, hüquqi sistemliliyini və normativliyini vurğulayan bir anlayışdır. Suverenlik dövlətin “daxili işlərində və xarici münasibətlərində, xarici müdaxiləyə yol verməyən tam siyasi istiqlalıyyəti və müstəqilliyini” həyata keçirmək hüququnu nəzərdə tutur. Başqa sözlə, suverenlik ölkənin daxili həyatının bütün məsələlərinin həllində və digər dövlətlər ilə münasibətlərdə hakimiyyətin sərbəstliyi, dövlətin istiqlalıyyəti və müstəqil qərarlar qəbul etməsidir. Suverenliyə xalqın suverenliyi və dövlətin suverenliyi daxildir.

Müstəqil dövlətimizin Konstitusiyasının “Xalqın suverenliyi” adlanan 2-ci maddəsində deyilir: “Sərbəst və müstəqil öz müqəddəratını həll etmək və öz idarəetmə formasını müəyyən etmək Azərbaycan xalqının suveren hüququdur. Azərbaycan xalqı öz suveren hüququnu bi-

İsmayıl HACIYEV,
AMEA Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik

lavasitə ümumxalq səsverməsi – referendum və ümumi, bərabər və birbaşa seçki hüququ əsasında sərbəst, gizli və şəxsi səsvermə yolu ilə seçilmiş nümayəndələri vasitəsilə həyata keçirir”.

Dövlət suverenliyi isə dövlət hakimiyyətinin vahidliyində və aliliyində, habelə onun orqanlarının hüquqi aktlarının bütün hüquqi və fiziki şəxslər üçün məcburi xarakter daşımada ifadə olunur. Dövlət suverenliyi dövlət hakimiyyətinin ölkə daxilində aliliyi və dövlətlərarası münasibətdə müstəqil olması deməkdir. Dövlət müstəqilliyində onun iqtisadi müstəqilliyi mühüm rol oynayır.

Konstitusiya məhz dövlətin suverenliyini qorumaq, onu inkişaf etdirmək üçün zəruri hüquqi çərçivəni təmin edir. Konstitusiyada göstərilən prinsiplər dövlət hakimiyyətinin hər üç qolunun – qanunverici, icra və məhkəmə orqanlarının fəaliyyətini tənzimləyir və onların müstəqilliyini təmin edir.

Azərbaycan ərazi bütövlüyünü bərpa etdikdən sonra işğaldan azad edilmiş ərazilərdə suveren hüquqlardan istifadə aktuallaşıb. Bunun üçün hüquqi baza məhz Konstitusiyadır. Konstitusiya həmin ərazilərdə qanunların tətbiqində, hüquqi sistemin yaradılmasında, dövlət qurumlarının fəaliyyətinin bərpa olunmasında əsas rol oynayır. Suveren hüquqların təmin olunması ilə bağlı proseslər məhz Konstitusiyanın aliliyinə əsaslanır və işğaldan azad edilmiş ərazilərdə hüquqa əsaslanan inkişafı təmin edir

8 Noyabr 2020-ci ildə Azərbaycan ikinci Qarabağ müharibəsində hərbi Zəfər qazandı. 8 Avqust 2025-ci ildə isə Azərbaycan diplomatik qələbəni təmin etdi. Prezident Donald Trampın şahidliyi ilə ABŞ-da Azərbaycanın mühüm rolu olan sülh sazişi ilə bağlı Birgə Bəyannamənin imzalanması təkcə diplomatiyanın və dövlətçiliyin təntənəsi deyil, həm də təfəkkürün bölücülük üzərində qələbə çalmasının sübutudur. Bu, Cənubi Qafqaz regionunda davamlı sülhün təmin edilməsi istiqamətində həlledici addımdır və bölgənin bütün xalqları üçün sabitliyin, firavanlığın təmin olunmasında, əməkdaşlığın inkişafında tarixi hadisə kimi yadda qalacaqdır. 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi ardıcıl sülh siyasəti öz bəhrəsini verməkdədir.

Azərbaycan Ermənistan arasındakı Dağlıq Qarabağ probleminin həlli üçün 1992-ci ildə ATƏT-in Minsk qrupu yaradıldı, həmsədrlik təsis edildi. 30 ilə yaxın fəaliyyət göstərən Minsk qrupu problemi həll etmək iqtidarında deyildi, daha doğrusu həll etmək istəmirdi. Azərbaycana aşılmaq istəyirdilər ki, problemin həllinin hərbi variantı yoxdur. Azərbaycan Respublikası danışıqlarda iştirak etməklə yanaşı, hərbi potensialını da artırır-dı. Vətən müharibəsində Azərbaycan problemi hərbi yolla həll etdi və bundan sonra Minsk qrupunun fəaliyyətinə ehtiyac qalmadı.

Nəhayət, ATƏT-in Minsk qrupunun ləğv olunması Azərbaycan dövlətinin çox mühüm diplomatik qələbəsi oldu. Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin davam etdiyi müddətdə heç bir səmərəli fəaliyyəti olmayan bu təşkilatın ləğvi tamamilə məntiqli və qanunauyğun addımdır. Sentyabrın 1-də ATƏT Nazirlər Şurası tərəfindən ATƏT-in Minsk Prosesi və əlaqəli strukturlarının bağlanması da qərar qəbul olundu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2024-cü il 19 sentyabr tarixli sərəncamına əsasən, sentyabrın 20-si Azərbaycan Respublikasında Dövlət Suverenliyi Günü elan edilmişdir. Ölkə Prezidentinin 2024-cü il 28 dekabr sərəncamı ilə 2025-ci ildə Konstitusiyamızın qəbul edilməsinin 30-cu və Vətən müharibəsində qələbəmizin 5-ci ildönümünü nəzərə alaraq Azərbaycan Respublikasında 2025-ci il “Konstitusiya və Suverenlik İli” elan edilmişdir.

Zəfərdən az müddət sonra Böyük Qayıdış başlanmış, şəhər və kəndlər yenidən tikilməyə, infrastruktur layihələr reallaşmağa, istehsal müəssisələri yaradılmağa, məcburi köçkünlər mərhələli şəkildə doğma yurdlarında məskunlaşmağa başladı. 50 minə yaxın insan artıq azad Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun sakininə çevrilib. 2026-cı ilin sonuna kimi 140 mindən çox insanın Qarabağa və Şərqi Zəngəzura qaytarılması nəzərdə tutulub.

“Konstitusiya və Suverenlik İli”ndə Böyük Qayıdışla yanaşı, ölkəmizin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni həyatında böyük uğurların davam etdirilməsi bir daha göstərir ki, Prezident İlham Əliyevin apardığı uğurlu siyasət Azərbaycanı yeni zirvələrə çatdıracaq.

“Konstitusiya və Suverenlik İli”nin elan edilməsi barədə Prezident sərəncamında qeyd olunduğu kimi, “Bu gün Azərbaycan Respublikası xalqımızın milli maraqlarını rəhbər tutaraq, yeni reallıqlar şəraitində müstəqil siyasətini daha cəsarətlə, prinsiplilliklə davam etdirir, Konstitusiyanın tələblərinə və öz suveren hüquqlarına əsaslanaraq, qarşıda duran strateji hədəflərə doğru inamla irəliləyir”.